

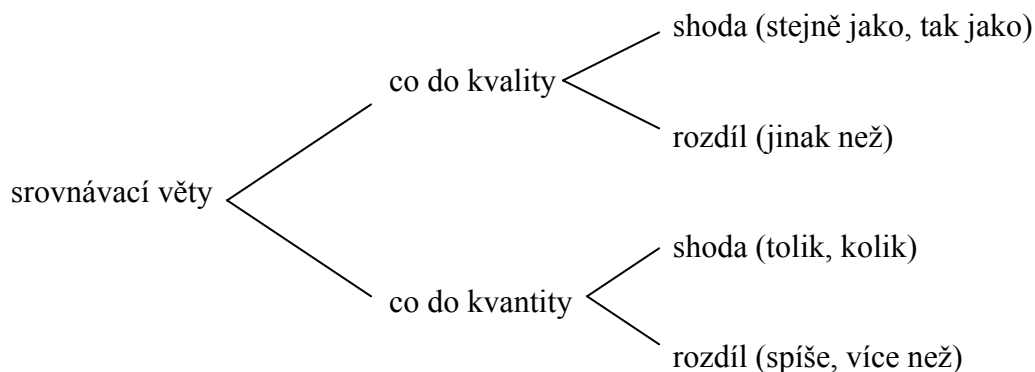
Způsobové propozice N §§ 457–465

PROSTÉ ZPŮSOBOVÉ VĚTY

- spojky *ut*, *quemadmodum*, *quomodo* + indikativ, „jako“, „jak“
- *ut* může mít různé významové odstíny, např.: kauzální (*ut est ille bonus vir* „jakožto dobrý člověk“), omezující (*Orationem salutarem ut in tali tempore habuit*. Nep., 15, 5, 3 „Vzhledem k situaci pronesl prospěšnou řeč“)
- často v ustálených obratech typu *ut supra diximus* „jak jsme řekli výše“

VĚTY SROVNÁVACÍ

- používá se opěrné demonstrativum, adjektivum nebo adverbium v řídicí větě
- indikativ, konjunktiv (možná nebo myšlená vlastnost či děj)
- dělení srovnávacích vět na
 1. **kvalifikační** (srovnává se **způsob**, jak se něco děje; „tak, jako“, „stejně jako“)
 2. **kvantifikační** (srovnává se **stupeň, míra** vlastností; „tolik, kolik“, „více než“)
- kvantifikační i kvalifikační se dále dělí na srovnání na základě shody nebo rozdílu:

- **Problém s češtinou:** čeština používá „tak jako“ pro kvantifikaci i kvalifikaci, latina však má odlišné prostředky

Věty kvalifikační

Shoda

ita – (sic)ut	tak – jako
sic (ita) – (vel)ut	
sic/ita – quemadmodum	
eo modo – quo (modo)	
pariter (similiter, aequè, eodem modo) – atque/ac	stejně – jako
perinde (proinde) – atque/ac	
par (similis) – atque/ac	stejný – jako
idem – qui, atque/ac	
talis – qualis	takový – jaký
cum – tum (blízké čas. větám)	jako (jestliže) – tak (pak)

- Příklady: viz Peňázova skripta, s. 61

Rozdíl

aliter (alius, secus) – atque/ac	jiný, jinak než
alius (aliter) – quam poklasické!!	

- spojka *quam* je poklasická, očekávaným řešením je *atque* nebo *ac*
- latina někdy dává přednost vyjádření pomocí *negace*, místo „stejně jako“ použije „ne jinak než“
- rozdíl tedy lze vyjádřit negací shody („ne stejně jako“) a shodu negací rozdílu („ne jinak než“)

Způsoby ve větách kvalifikačních

- indikativ, po spojkách doplněných o *si* konjunktiv

Konjunktivní věty

- vyjadřují předpoklad „jako by“
- konjunktiv po výrazech obsahujících *ut* nebo *ac*, které mají u sebe navíc *si*, např.:

sic – ut, velut... si	tak jako by
similis, idem... ac si	stejný jako by
similiter, aequae, perinde, proinde... ac si	stejně jako by
non aliter (alius, secus) – atque/ac si	ne jinak než by stejně jako by

- používají se konjunktivy **potenciální a ireální**, výsledek se **často shoduje se sousledností časů** (zvláště u potenciality). Někdy se nicméně **odlišují**, a to zejména v oblasti **ireality**, např.:

Tecum agam non secus ac si meus esset frater isto in loco.

„Budu s tebou jednat tak, jako by na tom místě byl můj bratr (**ale není!**)“

- **zvláštní spojkou** je

quasi	jako by
-------	----------------

- po této spojce se používá **konjunktiv podle souslednosti časů**

Praktický výstup pro užívání konjunktivu: většinou podle souslednosti časů, když je porušena, bývá to u ireality.

Věty kvantifikační

Shoda

tam – quam	tak (do té míry) – jako
tantus – quantus	tak velký – jak velký
tot – quot	tolik – kolik
totiens – quotiens	tolikrát – kolikrát

- Pozor na rozdíl mezi kvalifikačním a kvantifikačním srovnáním!
- Latinská věta *Tam vehemens fui, quam cogebam, non quam volebam* má pouze jedinou interpretaci:
„Byl jsem prudký **do té míry**, jak jsem byl nucen, ne jak jsem si přál.“

Srovnání stejné míry rozdílu: „čím, tím“

- latina má proti češtině na výběr ze dvou možností, význam je stejný:

eo (tanto) – quo (quanto) + komparativ v obou větách	čím – tím, oč – o to
<i>Quo quisque doctior, eo modestior est.</i> „Čím je kdo učenější, tím je skromnější.“	
ut – sic + superlativ v obou větách	čím – tím, oč – o to
<i>Ut quisque doctissimus, ita est modestissimus.</i> „Čím je kdo učenější, tím je skromnější.“	

Časy a způsoby u shody:

- indikativ
- konjunktiv po spojkách doplněných o *si*: *tamquam si/tam... quam si* „jako by“
- používají se konjunktivy **potenciální a ireální**, výsledek se **často shoduje se sousledností časů** (zvláště u potenciality). Někdy se nicméně **odlišují**, a to zejména v oblasti **ireality** (viz výše).
- **prosté tamquam** (bez *si*) a **quasi** mají konjunktiv podle souslednosti časů

Praktický výstup pro užívání konjunktivu: většinou podle souslednosti časů, když je porušena, bývá to u ireality.

Rozdíl

- **komparativ** od adjektiva, dále výrazy **potius, magis, minus, saepius,...** + **quam**:
Contemnebat potius litteras quam nesciebat.
„Spíše pohrdal vědou/literaturou, než že by ji neznal.“
- **malle + infinitiv + quam + infinitiv**
Servire quam pugnare mavult.
„Raději chce sloužit než bojovat“
- při srovnávání typu „spíše se to stalo rychle než pomalu“ stojí buď
 1. v obou větách komparativ
Cicero in coniuratos acrius quam moderatius consuluit., nebo
 2. pozitiv v obou větách + **magis** v řídicí větě:
Cicero in coniuratos magis acriter quam moderate consuluit.
„Cicero zakročil proti spiklencům spíše přísně než mírně“.

Časy a způsoby u rozdílu

- čeština neodpovídá latině, v ČJ často kondicionál ve VV (chápe děj jako nereálný)
- latina má velmi často **indikativ** (ačkoliv v **překladu** se může objevit **kondicionál**, viz [výše!](#))
- může se objevit rovněž **konjunktiv cizího mínění** nebo **konjunktiv potenciální a ireální**, který je však **omezen** na slovesa **velle, posse** a jiná jim významově blízká slovesa (např. *optare*)
- zvláštním případem jsou komparativy typu **potius, magis, prius, citius** ve významu „spíše než“:
 - Pokud se srovnávají dva děje, z nichž jeden se děje a druhý ne, používá se **indikativ**, většinou **stejného času**.
Contemnebat potius litteras quam nesciebat.

„Spíše pohrdal vědou/literaturou, než že **by ji neznal.**“

Troglodytae strident magis quam loquuntur.

„Troglodyté spíše syčí než mluví.“

- o Pokud se vyjadřuje, že se dává přednost jednomu ději před druhým, je ve VV **konjunktiv podle souslednosti časů**

Depugna potius quam servias.

„Radši bojuj než bys sloužil.“

Cur non in proelio cecidisti, potius quam in potestate inimici venires?

„Proč jsi radši nepadl v bitvě, než abys ses dostal do moci nepřítele?“

- o Mohou se srovnávat i dva **infinitivy**, dvě **gerundiva**.

Promissum potius non faciendum quam tam taetrum facinus admittendum.

„Je/bylo třeba spíše nedodržet slib než připustit tak odporný zločin“

- přesah vět účinkových s **quam ut + konjunktiv**:

Maior sum et ad maiora genitus quam ut mancipium sim mei corporis.

„Jsem příliš významný a narozený pro vyšší věci, než abych otročil svému tělu“

NEVĚTNÁ PŘIROVNÁNÍ

- není rozdíl mezi kvalifikačním a kvantifikačním
- objevují se všechny srovnávací výrazy, ale je u nich **zachováno opěrné demonstrativum** (stojí blízko), např. *perinde ac, aliter ac, aequae ac* atd.
- *sicut* a *tamquam* se většinou píšou **dohromady**
- pouze *ut, velut* **bez demonstrativa**; tyto spojky také pro výčet příkladů „**jako například**“
- Když je první člen v ak., druhý je v ak. nebo nom., pokud je druhý člen zájmeno, stojí vždy v ak. (Peňáz, s. 63)
- **záporné** srovnání pomocí *nihil nisi, quid nisi* (po záporu, v řečnické otázce).

VYJÁDŘENÍ MAXIMÁLNÍ MÍRY

- česky: „jak jen“ „kolik jen“ „co jen“
- u **sloves** bývá všeobecný podmět *quisque* (viz Peňáz, s. 64)
- u **adjektiv** a **adverbií srovnávací spojka + qui**, tj. *quam qui, ut qui*
- Pozor na rozdíl:
Odi linguam Latinam ut quam maxime. vlastně zkrácené „Nenávidím **latinský jazyk** jako **ten (jazyk), který** (nenávidím) nejvíc.“
Odi linguam Latinam ut qui maxime. vlastně zkrácené „**Nenávidím** latinu jako **ten (člověk), který** (ji nenávidí) nejvíc.“

PROPOZICE PROSTŘEDKOVÉ

- **gerundium** a gerundivní vazba
- *eo, quod* „tím, že“

PROPOZICE OKOLNOSTNÍ

- participium spojitě (predikativní) i nespojitě (tzv. ablativ absolutní)
- **ut** + indikativ
- **ut non, cum non, cum nihil** + konjunktiv, příp. **quin** po záporné VH; česky: „aniž by“, příklady Peňáz, s. 65
- pomezí struktury, **ut non** se řadí mezi konsekutivní propozice

POUŽITÁ LITERATURA

GHISELLI, Alfredo - Concialini, Gabriela. *Il nuovo libro di latino - vol. I. Teoria*. V ristampa. Bari : Laterza, 2002. 550 s. ISBN 88-421-0322-5.

TRAINA, Alfonso - Bertotti, Tullio. *Sintassi normativa della lingua latina : teoria*. 2. ed. Bologna : Cappelli Editore, 1993. 519 s. ISBN 88-379-0717-6.

NOVOTNÝ, František. *Základní latinská mluvnice*. Vyd. 2., v H & H 1. Jinočany : H & H, 1992. 297 s. ISBN 80-85467-91-7.

PEŇÁZ, Petr – URBANOVÁ, Daniela. *Syntax latinského souvětí*. Pracovní text. Nevydáno.